

M O W A

J.O.Xcia JMci PONIATOWSKIEGO Pod

pełzkiego, na Seymie Walnym Ordynaryjnym

Warszawskim miana Die 16.8bris 1766.

Kiedy nas myli nadzieia, Nayaśnieysz
Krolu, Prześwietny Senacie, MW MćPa-
nowie Bracia y Dobrodzieie, aby Proiekt
na dniu wczorayszym czytany brał swoią
rezolucyą przez Głofy *per turnum* zabrane, rozumieć
nie mogą aby wstąpić w nim iaki mogli znaleźć tor,

A

z E

tencya tych, ktorych dołożenie wspomnionych słow
obraza, mogłaby być tak słomaczona, że tych słow
nie dopuszczając, subtelnie chcą dążyć do zniślenia
Konfederacyi, od ktorey związku uszczęśliwienie kra-
jowe, w czasach ciężkich y trudnych zawsze zawiśło.
Komuż nie wiadomo, że Rezolucye Seymu Konfede-
rackiego wszelkie, *Pluralitate Votorum* biorą swoy
skutek; Jakże ma Marszałek y Deputaci do Konfytu-
cyi podpisywać Projekta, ktoreby tylko więkzością
głosow na Seymie Konfederackim stwierdzone były?
Ale żeby się wzyśkiemu dogodziło, takowe podaję

1033

COPIES

D. M. A. E.

U. J. H. O. N. O. R. A. B. L. I. S. S. I. M. O. S.

H. O. M. A. G. E.

U. J. H. O. N. O. R. A. B. L. I. S. S. I. M. O. S.

H. O. M. A. G. E.

U. J. H. O. N. O. R. A. B. L. I. S. S. I. M. O. S.

H. O. M. A. G. E.

U. J. H. O. N. O. R. A. B. L. I. S. S. I. M. O. S.

H. O. M. A. G. E.

U. J. H. O. N. O. R. A. B. L. I. S. S. I. M. O. S.

H. O. M. A. G. E.

4 VARSOVY 1830
Chez Michel Grosse, au Salon de Peinture
du Roi.

1033

CONSEILS

D'UN AMI

À

UN JEUNE

H O M M E

QUI ENTRE DANS

LE MONDE.

à VARSOVIE, 1769.

Chez Michel Groell Commissaire & Libraire
du Roi.

R A D Y
PRZYIACIELSKIE
DANE
MŁODEMU
KAWALEROWI
UDAJĄCEMU SIĘ
NA SWIAT.

w WARSZAWIE, 1769.

Nakładem Michała Greła Kommissarza
Nadwornego y Bibliopoli J. K. Mći.

W. A. D. Y.

PRZYJACIOM SWYM

M. O. D. E. R. N. I. M.

KAWAŁEK

OPRACOWANIE

NA SWIAT

w WARSZAWIE, 1860.

Nakładem Władysława (druka) Komisarza
Nauki i Szkolnictwa (druka) J. K. M. G.

A

Son Excellence
Monseigneur le Comte
ALBERT

GRABIENSKI

Staroste de Stężyca

Son respectable

PERE

DO

Jaśnie Wielmożnego

JMCi PANA

WOYCIECHA

GRABIENSKIEGO

Starosty Stężyckiego

swego Naykochanńszeho

OYCA.

S'il est vrai qu'il n'y a rien au monde qui puisse plus contenter un Père que lorsque son Fils brûle d'envie de cultiver son esprit, & de se rendre digne de lui & de ses Ancêtres, ce petit ouvrage que je prends la hardiesse de vous dédier, le glorieux jour de votre Fête, ne doit pas vous déplaire, mon très-illustre & très-respectable Père. Car outre qu'il contient des conseils salutaires, par lesquels je me pusse rendre un bon Citoyen, & un honnête homme, il

Jeżeli jest rzecz prawdziwa, że nie na świecie nie może bar-dziey ukontentować Oycę, jako gdy Syn Jego z usilnym stara się przagnieniem, wydoskonalać swoy rozum, y stać się jego y Przodkowi swoich godnym; dzieło to małeńkie, które odważam się J. W. WMé Panu Dobrodziejowi ofiarować w dzień imienia Jego, nie powin-no być wzgardzonym. Procz albowiem, że za-par wiera w sobie zbawien-nerady, zaktoremi idąc, mogłbym się stać dobrym

Oby-

prouve encore que je ne suis pas absolument éloigné des belles lettres, en n'amusant à traduire de bons livres. Agréez donc de le recevoir comme un précieux hommage du cœur de celui qui ne respire que l'amour pour vous, & qui faisant sans cesse des vœux pour votre précieuse vie, a l'honneur de se dire, avec tout le respect possible,

*Obywatelem, y poczciwym człowiekiem; pokągnię nad to, że nie iestem wcale dalekim, od przyzwoitych Urodzeniu me-
 mu nauk, Książ wybor-
 nych zabawiając się, na
 Oyczysty język przekła-
 daniem. Racz go więc
 J. W. WMé Pan Do-
 brodziey przyjąć iako
 szacowną serca ofiarę od
 tego, ktary zdaie się sa-
 mą tylko ku J. W.
 WMé Panu Dobrodzie-
 iowi odąychać miłością,
 y ktory prosząc ustawi-
 cznie Boga o przedłu-
 żenie swego życia, ma
 honor przy naygłębszym
 respekcie wyznać, że iest.*

MONSEIGNEUR,
 Votre très-obéissant
 Fils,
 & très-humble serviteur.

Jaśnie Wielmożnego
 WMC PANA DOBRODZIEJA
 Naypośluszniejszym
 Synem
 y nayniższym podnożkiem.

JEAN GRABIEŃSKI.

JAN GRABIEŃSKI.

CON.

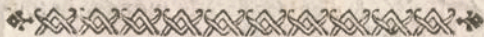
CONSEILS

D'UN AMI

A

UN JEUNE

HOMME.

RADY

PRZYIACIELSKIE

DANE

MŁODEMU

KAWALEROWI.

Monsieur.

ous êtes sur le point de me quitter, & d'entrer dans le monde. Je souhaite de tout mon cœur, que vous y trouviez votre bonheur, & que vous remplissiez sur-tout les espérances que j'ai conçues de vous. Mais que je crains pour vous, *mon cher Monsieur!* Ce n'est pas que je me défie de votre cœur, je fais que vous l'avez bon; mais je fais aussi combien le monde fourmille de mauvais exemples: ces exemples ont beaucoup de force sur un jeune homme. Beaucoup de personnes se sont
laidé

Mości Panie.

krotce WMć Pan ze mną się rozstanieś, y w krotce się WMć Panu, ud ć będzie trzeba na świat. Zyczę z całego serca, ażebyś WMć Pan żyjąc między ludźmi znalazł swoje uszczęśliwienie, y żebyś uiścił te, ktorem o WMć Panu powziął nadzieie. Lecz o iak mocno boię się o WMć Pana! Nie trzymam ia źle o WMć Pana sercu, wiem że iest dobre; ale też wiem, iak iest świat obfitujący w złe przykłady. Przykładow tych wielka iest moc, osobliwie nad młodym.

laissé entraîner dans le vice, & dans le malheur, qui sans cela n'avoient pas de mauvaises inclinations. J'ai connu des gens, qui malgré un excellent coeur, ont perdu leur innocence, & ont fait naufrage dans le monde. Que je m'affligerois, *Mon cher Monsieur!* si Vous vous laissiez corrompre, par les exemples que Vous allez voir! Vous traîneriez une conscience troublée & une vie malheureuse, & j'en aurois une sensible douleur. Vous pouvez pourtant éviter votre malheur, & m'en épargner l'affliction. Vous n'avez qu'à Vous attacher à suivre les principes de religion, d'honneur, & de vertu, que j'ai tâché de Vous inspirer. Faites de ces principes la règle constante de votre conduite, & Vous ne serez jamais ni méchant, ni véritablement malheureux. Les voici ces principes en général, pesez les bien, retenez-les, & suivez-les.

Wiele Osob zabrnęły w nałogi, a potym y w nieszczęśliwości, lubo dobre miały w sobie skłonności. Znałem ludzi, ktorzy arcy dobre mając serce, utracili swoją niewinność, y stali się na świecie nieszczęśliwemi. O jakbym był zmartwiony kochany Kawalerze! gdybyś tym złym przykładem, który będziesz widział, dał się kiedy zepsuć. Musiałbyś albowiem prowadzić, niespokoyne y nieszczęśliwe życie; co wielkiego mego żalu byłoby przyczyną. Możesz iednak uchronić się tey nieszczęśliwości, y uwolnić mnie od tego utrapienia. Uśiłow tylko iść za temi Religii, honoru, y Cnoty maxymami, ktore zakrzewić w sercu twoim starałem się. Obierz sobie te maxymy, za nieodmienną w życiu twoim regułę, a nigdy ani złym, ani prawdziwie nieszczęśliwym nie staniesz się. Znajdziesz te maxymy w powszechności w tey książeczce, reflektuy się nad niemi, wbiay je sobie w pamięć, y zachowuy je w twoim życiu.

PREMIER

ARTICLE

DE LA

RELIGION.

SE respecter soi-même c'est le principe le plus sacré & le plus agissant de la vraie gloire. Mais peut-on bien se respecter soi-même, si l'on ne respecte pas Dieu?

Souvenez vous donc que sans avoir de la religion on ne peut être honnête-homme dans le vrai sens de l'expression. Il y a plusieurs motifs qui peuvent porter l'homme, à conserver la dignité de sa nature, & à ne rien faire contre le véritable honneur. Mais tous ces motifs resteront dans l'inaction, si la vénération envers l'Être suprême ne leur prête sa force. Prétendre à l'approbation
de

PIERWSZY

ARTYKUŁ

o

RELIGII.

BYdź z respektem ku sobie samemu, jest to najsświętsza, y najwięcey w sercach ludzkich mogąca prawdziwey chwały, maxyma. Lecz możnaż bydź z doskonałym ku sobie samemu respektem, nie oddając winney czci, y uszanowania Bogu?

Wspomnyi więc WMć Pan że nie może nikt bez Religii bydź prawdziwie pocziwym człowiekiem. Wiele jest pobudek prowadzących człowieka do utrzymywania zacności swoiey natury, y strzeżenia się tego, co by się prawdziwemu sprzeciwiało honorowi. Lecz wszystkie te pobudki będą niepożyteczne; jeżeli cześć oświadczona Naywyższemu Jęstestwu, nie użyczy im swoiey

de ce *scrutateur* des cœurs, c'est l'ambition la plus noble, la vraie ambition de l'homme, sans laquelle il échapera dans mille occasions à son devoir & à tous les autres motifs qui devroient l'y porter. La religion seule fait la perfection de l'homme. Elle est l'unique gardien de sa vertu, comme elle est l'unique source de sa véritable consolation. Mais cette Religion il faut l'avoir bonne. Le fanatisme & la superstition, ne méritent pas ce beau nom. Confondre des choses si opposées, c'est ou ignorance, ou malice --

Il y a un Dieu. C'est la première vérité de toutes. Il n'y en a point de celles qu'on trouve par le raisonnement, qui soit soutenue de tant de preuves que celle-ci. Ceux, qui

dzielności. Pragnąć aprobacyi tego przenikającego serca ludzkie Jęstestwa, ięst to nayszlachetniejszy y prawdziwa ambicya człowieka, bez ktorey w tyścicznych, okazyach, nie uczyni zadofyć swoim obowiązkom, y nie będzie mógł pożytkować z wfzyftkich innych frzodkow, ktoreby go do pełnienia tychże obowiązkow, prowadzić mogły. Sama tylko Religia wydoskonała człowieka, ona ięst iędynam Cnoty ięgo strożem, ona ięst iędynam prawdziwey ięgo pociechy źrzodłem. Lecz potrzeba, aby ta Religia była dobra. Fanatyzm y zaboronność, nie są pięknego tego imienia godne. Nie czynić między temi rzeczami, tak sobie przeciwnemi różnicy, ięst to albo bydź nieumięętnym, albo zepsutych obyczajow.

Jęst Bog. Naypierwsza ta ięst ze wfzyftkich prawda. Zadna z tych prawd ktorych dochodziemy przez dyfkurs, nie funduie się na gruntownieyszich dowodach, nad tę.

qui ofent nier cette vérité, ou qui prétendent en douter fortement, ont ou l'esprit troublé ou le cœur très-mauvais. Il faut même être bien-scélérat pour souhaiter seulement qu'il n'y eût point de Dieu. Fuyez ces gens-là, qui se font une infame gloire de n'avoir point de religion, & de la bannir du monde, s'ils le pouvoient. Je ne fais s'il y a plus de folie ou plus de scélératesse à employer son esprit contre celui qui nous l'a donné. L'incrédulité a son fanatisme tout comme la superstition a le sien. Des deux côtés l'ame est en délire, plus ou moins selon la force ou la foiblesse de l'imagination. Ce n'est que dans le bon sens mâle d'une religion sobre & épurée, que l'esprit retrouve son calme & son assiette naturelle.

Ci którzy śmieją przeczyć tey prawdzie, lub którzy chcą mocno o niey powątpiewać, mają albo rozum pomieszany, albo arcyzepszate serce. Trzeba nawet byź wielkim zbrodnią, ażeby życzyć tylko można aby nie było Boga. Stroń przed temi ludźmi, którzy sobie niegodziwie mają za chwałę to, iż są bez żadney Religii, y którzy chcieliby ją wyrugować ze świata, gdyby mogli. Niewiem, ieżeli może się znaleźć większe szaleństwo lub zbrodnia, nad tę, którą popełnia, ten, który zażywa swoiego rozumu, przeciwko temu, który go nim udarował. Niedowiarstwo ma także swoy Fanatyzm, tak iako y zabobonność. Z dwoch miar może się stać Dufza szaloną, mniej lub więcey, podług słabości lub żywości imaginacyi. W samym tylko rozumnym, umiarkowanym, y uwolnionym od wszelkiey przewencyi o Religii zdaniu, rozum znaleźć może swoy spoczynek, y gruntowny swoy pokoy.

Ce n'est pas à la raison, qu'il faut renoncer pour croire, mais aux préjugés & aux mauvais penchans du coeur. La vraie foi & la vraie raison, ne se trouvent jamais en opposition. Défiez-vous donc des uns & des autres de ceux qui crient, que la raison détruit la foi, & de ceux qui crient, que la foi détruit la raison. La révélation a été donnée aux hommes pour instruire, & pour éclairer leur raison, & nullement pour l'éteindre, ou pour la choquer.

Dans cet esprit d'examen ne souffrez pas qu'on Vous donne de Dieu aucune idée, que l'exacte raison, le bon sens, & l'Évangile ne Vous en donnent pas. N'attribuez jamais à votre créateur ce que Vous n'oseriez attribuer à un honnête-homme. Tenez-vous-en toujours à ceci: Dieu est l'Être le plus puissant, & en même tems le meilleur Être, le plus aimable de tous les Êtres. Il n'est pas le tiran, mais le bienfaiteur, le père
des

Nie rozumu to wyrzec się potrzeba, chcąc wierzyć; lecz przewencyi, y złych skłonności serca. Prawdziwa Wiara y prawdziwy rozum, bynajmniey sobie nie sprzeciwiają się. Uciekay więc, tak przed temi, ktorzy wołaią, że rozum psuie Wiarę, iako y przed temi, ktorzy głośno mowią, że Wiarę psuie rozum. Rewelacya dana jest ludziom, a żeby przez nią nauczony y oświecony był ich rozum, a nie dla tego, ażeby był przytłumiony przez nią lub nadwerężony.

W tey zaś intencyi rozumnego roztrząsania, nie znoś tego, ażeby ci dawano o Bogu iakie wyobrażenie, ktoregoby Ci o nim gruntowny rozum, zdrowy rozsądek y Evangelia nie dawała. Nie przypisyuy nigdy Stworcy twemu, czegobyś nie śmiał przypisować poczciwemu ktoremu człowiekowi. Tey zawzse trzymay się reguły: Bog jest Jestestwem wszystko mogącym, a oraz naylepszym y naygodnieyszym ze wszystkich

des hommes. Il les élève tous pour l'autre vie, & fuit à l'égard de chacun d'eux le plan que sa sagesse d'éducation, infinie trouve à leur être le plus convenable. C'est cette même sagesse qui régle l'exercice de sa bonté. Cette direction sage de la bonté de Dieu fait sa justice dans l'une & dans l'autre vie de l'homme. Ceci vous montre d'un seul coup d'œil ce que peuvent attendre ceux qui regimbent plus ou moins à l'éducation que Dieu leur donne. C'est à sa sagesse à régler leur sort, & c'est à leur propre conscience à décider ce qu'ils peuvent se promettre de sa bonté.

Ne pas croire une seconde vie après la mort, c'est la craindre. Désespérer de pouvoir s'y préparer par un changement

réel

Jestestw. Nie jest Tyranem, lecz Dobrodzie-
 iem, y Oycem ludzi. Edukuje ich wszyft-
 kich do osiągnięcia drugiego życia, y
 względem każdego idzie plantą edukacyi,
 którą nieskończona Jego mądrość sądzi ka-
 żdemu za nayprzyzwoitszą. Taż sama mą-
 drość kieruje szafunkiem łask Jego. To ro-
 zumne rozrządzanie łaskami Boga, jest Je-
 go sprawiedliwością, tak w tym, iako y w
 drugim życiu człowieka. To pokazuje ci do-
 skonale w iednym oka mgnienu, czego się
 spodziewać mają ci, ktorzy nie są kontenci-
 mnicy lub więcey z tey edukacyi, którą im
 Bog przeznacza. Do Jego mądrości należy
 rozrządzać ich losem, a do ich własnego su-
 mnienia decydować, czego się spodziewać
 mają od iego dobroci.

Nie wierzyć, że jest po śmierci drugie ży-
 cie, jest to go się lękać. Rozpaczać, aże-
 by się do niego można przygotować przez

réel de mœurs, & par la pratique de la vertu, c'est pufillanimité-

Chacun a un caractère à foi, un caractère individuel, que l'éducation peut bien aider, ou laisser envelopé: mais elle ne le donne pas, tout comme elle ne peut l'effacer. C'est le grain de l'immortalité, que le créateur a mis dans l'ame, & qui est destiné à se développer dans une autre vie. Dans ce monde-ci nul homme n'a jamais paru aux yeux du monde tout ce qu'il peut être. Ceci ouvrira une scène immense à la sagesse & à la bonté de Dieu dans l'autre monde, où chaque caractère sera développé en son entier. La nature de ce développement dépend des habitudes, bonnes ou mauvaises, que nous aurons contractées dans ce Monde-ci. Il ne dépend pas de nous d'exister ou de ne pas exister après notre mort; mais il a été laissé à notre liberté, comment nous voulons y exister,

prawdziwą obyczajow odmianę, y ćwiczenia się w Cnocie, iest słabego umyśłu niedo-
 skonałość.

Każdy ma sobie właściwy charakter, od siebie bynajmniey nie rozdzielny, który edukacya może wydoskonalić, lub przytłumić, lecz nie stwarza go, iako też nie może go zagubić. Nasieniem on iest nieśmiertelności, które Stworca zostawił w duszy, y przeznaczył, ażeby się doskonale rozwinęło w drugim życiu. Na tym świecie żaden człowiek nie pokazał się w oczach ludzkich tym czym być może. Zachowuje się to na Scenę dla nieograniczoney mądrości y dobroci Boga, po skończonym życiu; kiedy każdy charakter pokaże się takim, jakim iest sam w sobie. Natura tego wyiawienia funduje się na dobrych lub złych nałogach, których nabędziemy na tym świecie. Nie zawisło to od nas, ażebyśmy żyli lub nie żyli po naszej śmierci; lecz zostawiono naszej wolności y

ster, en bien ou en mal. Ce choix est terrible, mais il est bien glorieux à l'homme de pouvoir le faire. C'est ici où le vrai courage est à sa place.

Ne vous faites donc du fort des hommes après cette vie point d'autre idée que celle d'une rétribution & d'une compensation exacte & parfaite. Chacun moissonnera ce qu'il aura semé. Tout dépend de nos habitudes. Les passions restent dans l'ame; la mort ne les détruit pas, elle ne fait que les développer. Celui donc qui veut être heureux dans l'autre vie, doit se mettre dès celle-ci dans la disposition de l'être. Cette disposition c'est une ame dans l'ordre, dans le calme, c'est la vertu.

Etre maîtrisé par telle ou telle passion, c'est un avilissement bien-honteux pour l'homme; c'est un état d'esclavage, qui tient de l'infamie,

obranii, jakbyśmy po skończonym naszym
życiu, żyć chcieli w szczęściu, lub niešťczę-
ściu. Wolność ta wielką nam sprawuje bo-
iaźń, lecz wielka iest dla człowieka chwała,
bydź nią udarowanym. Tu można pożyte-
cznie pokazać się odważnym.

Nie wystawiaj sobie więc inaczej losu
ludzkiego Narodu po tym życiu, tylko iako
doskonałą y sprawiedliwą zapłatę y nadgro-
dę. Każdy będzie zbierał, co posieie. Wszyt-
ko zawisło od naszego nałożenia się. Pas-
sye zostają się zawsze w duszy; śmierć nie
zagubia ich, odkrywa je tylko. Ten więc,
ktory chce bydź szczęśliwym w drugim ży-
ciu, powinien się w tym życiu do tego przy-
spofabiać. To przyspofobianie się iest duszą
wszelkiego porządku, y wszelkiego pokoiu;
iest gruntowną Cnotą.

Poddawać się pod panowanie tey lub owey
passyi, iest to dla człowieka haniebną podło-
ścią; iest Stanem niewoli złączonym z infam-
nią;

mie, puisque c'est la perte du véritable honneur, de l'humanité, de l'usage de la raison, & de la liberté. Il n'est pas en mon pouvoir de résister, dites-vous, la passion m'emporte malgré-moi. Je le crois bien, puisque vous êtes son esclave. Mais vous pouviez ne pas le devenir, & vous pouvez encore cesser de l'être.

Respectez votre conscience, c'est la voix de Dieu en vous, & vous pouvez en faire ou votre ciel ou votre enfer. Si elle n'est pas d'accord avec vos mœurs, si elle vous inquiète, vous avez le choix ou du courage de la tranquiliser en vous repentant, ou de la stupidité de fermer l'oreille à ses avis en continuant vos dérèglements. Vous pouvez vous jeter ou entre les bras de la religion & croire en l'Évangile, ou dans les ténèbres de l'incrédulité pour ne pas voir votre danger. Mais s'imaginer de pouvoir échapper à la conscience pour toujours, c'est être dans

nią; iest to albowiem tracić prawdziwy honor, ludzkość, y używanie rozumu y wolności. Nie iest w moiey mocy, mowisz, nie bydź poruszonym; passya mnie unosi mimo własney moiey woli. Pozwalam chętnie, bo iey iestes niewolnikiem. Lecz mogłes nim nie stawać się; y możesz ieszcze przestać bydź nim.

Poważay sumnienie własne, iest albowiem głosem Boskim odzywaiącym się w tobie, y możesz sobie uczynić z niego Niebo lub Piekło. Jeżeli się nie zgadza z twoiemi obyczajami, jeżeli cię strofuie, y niespokoinym czyni, na twoiey woli iest, albo z odwagą uspokoić go, żalując za twoie niedoskonałości, albo przez ostatnie głupstwo, zamknąć sobie uszy na wszelkie iego przestrogi, nie poprzestaiąc popełniać twoich nierządow. Możesz udać się albo na łono Religii y polegać na Ewangelii, albo do ciemności niedowiarstwa, dla niezobaczenia twoiego

Le cas d'un débiteur qui en effaçant des dettes de son livre s'imagine que ses créanciers ne s'en souviendront pas.

Réglez bien vos pensées & vos desirs. Ne souffrez aucun mouvement irrégulier en vous. D'un mauvais desir à une mauvaise action le chemin n'est pas long. Si vous l'accordez, vous êtes perdu. Quiconque veut parvenir à la sagesse & à l'heureuse situation d'être maître de ses passions, doit résister courageusement à leur impression, dès qu'elles commencent à se faire sentir. Quand même votre vie seroit exemte de crimes extérieurs, si votre cœur n'est pur, vous ne pouvez ni plaire à Dieu ni jouir de la félicité de l'autre vie. Encore une fois, c'est

niebеспеczeństwa. Lecz imaginować sobie, że można jest ukryć się na zawsze przed strofowaniem sumnienia, jest to byź podobnym do dłużnika, który gluzując długi z swoiego rejestru, mniema; że kredytorowie jego nie będą o nich pamiętali.

Kieruy rozumnie twoiemi myślami y ządami. Nie cierp w tobie żadnego nieporządnego poruszenia. Od nieporządnego pragnienia do złego uczynku, nie jest daleka droga. Jeżeli na nie zezwolisz, jesteś zgubiony. Ktokolwiek chce dostąpić prawdziwey mądrości, y byź w tey szczęśliwey sytuacyi, w ktoreyby panował nad swoiemi passjami, powinien mężnie sprzcciwiać się ich poruszeniom, zaraz iak tylko uczuć się daią. Chociaźby życie twoie dalekie było od powierzchownych występku, jeżeli ferce twoie nie jest czyste, nie będziesz

la disposition de l'ame, qui nous rend heureux ou malheureux après la mort,

Gardez votre innocence comme votre plus précieux trésor. Un crime attire l'autre. La honte & l'horreur du crime, qui retiennent l'homme au commencement, diminuent dès que le premier crime est commis. Si vous franchissez une fois cette barrière, vous n'êtes pas loin de votre entière perdition. Un homme qui n'a plus de honte, n'a presque plus de pouvoir de résister au crime. Celui qui à force de crimes a étouffé entièrement la voix intérieure de cette honte, a anéanti en même tems tout sentiment du devoir & de l'obligation; c'est un monstre qu'il faudroit

enchaî-

mogł ani podobać się Bogu, ani zażywać szczęśliwości w drugim życiu. Raz ieszcze powtarzam, że dyspozycya wewnętrzna duszy, czyni nas szczęśliwemi, lub nieszczęśliwemi po śmierci.

Pilnuj twoiey niewinności, iako najdroższego twcięgo skarbu. Jeden występki ciągnie za sobą drugi. Wstyd y wstępek, który przy początku wstrzymuje człowieka do występku, zmniejsza się natychmiast, po popełnioney pierwszej zbrodni. Jak tylko przerwiesz raz tę tamę, nie jesteś od zupełney zguby twoiey dalekim. Człowiek który już wstyd utracił, nie ma w sobie mocy na sprzeciwienie się grzechowi. Ten który przez częste popełnianie zbrodni, przytłumił zupełnie w sobie głos wewnętrzny wołającego wstydu, wyrugował oraz z siebie

enchaîner pour l'honneur & pour la sûreté
de l'humanité.

Mettez-vous bien dans l'esprit que le plus
sûr & le meilleur moyen de plaire à Dieu &
d'être assuré de sa protection & de son amour,
c'est une vertu sincère & constante. C'est
le culte le plus digne que l'homme puisse
rendre à son Créateur. C'est celui que Jé-
sus-Christ est venu établir dans le monde.
Aimez infiniment la religion Catholique, c'est
la seule qui mène l'homme à Dieu.

L'essentiel de cette Religion consiste à
croire à un seul Dieu & à un seul Médiateur
entre Dieu & les hommes. Tel est l'ordre
du salut, établi par la sagesse infinie du Juge
de l'univers. Ne pas vouloir se soumettre
à cet ordre, sous prétexte qu'on ne com-
prend

wszelkie fentymenta, powinności swoiey y obowiązkow; poczwarą iest, którąby dla honoru y bezpieczeństwa Narodu ludzkiego, okuć w łańcuchy przynależało.

Wbyi sobie dobrze w pamięć, że naybezpiecznieyszy y naylepszy środek podobania się Bogu, y zarobienia sobie na pewną Jego protekcyą y miłość, iest szczere à stateczne ćwiczenie się w Cnotach. To tylko samo iest naygodnieyszą czią, którą człowiek Stworcy swemu oddać może. Jest to czią dla ktorey ugruntowania Zbawiciel na świat przyszedł. Kochay z całego serca Religią Katolicką; ona tylko sama człowieka do Boga prowadzi.

Istota tey religii zależy na tym, ażebyśmy wierzyli w iednego Boga, y w iednego między Bogiem y ludźmi pośrednika. Taki iest porządek zbawienia, ustanowiony przez nieograniczoną mądrość Sędziego Boga. Nie chcieć poddać się temu porządkowi, pod
pre-

prend pas toutes les raisons que Dieu peut avoir eues de l'établir, c'est chicaner contre le seul moyen d'obtenir la grace; c'est en même tems le comble de l'indécence & de l'ingratitude. Mais souvenez-vous qu'on n'est bon chrétien qu'autant qu'on suit l'exemple de Jésus Christ, & qu'on garde ses commandemens. Méditez toujours les grands motifs à la vertu que son Evangile nous présente. N'oubliez pas que la profession du Christianisme nous met dans l'obligation la plus étroite de travailler à notre sanctification, & qu'avec le secours de la grace, cette sanctification est très-possible.

Ne négligez jamais la prière: c'est le devoir le plus naturel, le plus nécessaire & le plus utile à l'homme; le secours le plus puissant de sa vertu, la plus forte consolation dans les adversités, & le moyen le plus efficace de conserver la sérénité de l'esprit.

Qui-

pretextem, że się nie poymnie wszystkich racyi, ktore do ustanowienia iego Bog mieć mógł, iest to niechcieć przyiąć śrzodkow dostąpienia łaski, iest to oraz ostatnią niegodziwością, y niewdzięcznością. Lecz pamiętay, że nie może nikt bydź dobrym Chrześcianinem, tylko tyle, ile idzie za przykładem Jezusa Chrystusa, y zachowuie iego przykazania. Czyń ustawiczne uwagi nad wielkimi do Cnoty pobudkami, ktore ci Jego podaie Ewangelia. Nie zapominay że imie Chrześciańskie wkłada na cię obowiązek ściśle starania się o nabycie świętobliwości, ktora za pomocą łaski Bokiey nie iest niepodobną rzeczą.

Nie opuszczay nigdy Modlitwy. Powinność to iest naynaturalnieysza, naypotrzebnieysza y naypożytecznieysza człowiekowi; iest mu nayskutecznieyszym do Cnoty śrzodkiem, naydoskonalszą pociechą w przeciwnościach, y sposobem arcy-skutecznym

Quiconque néglige ce devoir, prive son ame de sa plus grande force, & ne peut être à l'abri ni de la tentation ni du malheur. Mais ne priez jamais par pure coutume. Faites toutes vos prières avec un esprit recueilli, & avec un cœur pénétré de vénération pour Dieu, & rempli d'ardeur & de confiance.

Soyez exact à l'égard du culte extérieur; c'est une source de bons exemples, & tout honnête-homme le doit au public. Communiez souvent, mais ne communiez jamais sans vous être bien confessé, & sans avoir pris de bonnes & de sincères résolutions, d'observer les commandemens, & de suivre l'exemple de celui qui est mort pour vous. Mépriser ou négliger le culte extérieur de la religion, c'est avoir ou le fanatisme

dans

do utrzymania się w wesołości. Ktokolwiek pogardza tą powinnością, odziera swą duszę z naywiększey iey siły, y ani od pokusy, ani od nieszczęścia może byź wolnym. Ale nie modl się nigdy ze zwyczaju. Odprawuy wszystkie twoie modlitwy, z uspokojonym rozumem, y z sercem pełnym uszanowania ku Bogu, pełnym gorącości ducha, y ufności.

Bądź pilnym w oddawaniu Bogu czci popowierzchowney. Oprocz innych pożytkow służy też dla dania z siebie dobrego przykładu, który dać z siebie każdy poczciwy człowiek społeczeństwu powinien. Przystępuy często do Kommunii S. lecz nie przystępuy nigdy nie roztrząsnąwszy dobrze sumnienia, nie wyspowiadawszy się, y nie uczyniwszy dobrych à szczerých rezolucyi zachowania przykazań, y naśladowania przykładow te-

dans l'esprit, ou le dérèglement dans le cœur.

Lorsqu'en lisant la Sainte Ecriture vous y trouvez les fautes des personnes sous l'ancienne alliance, ne croyez pas qu'elles soient pour cela ou permises ou légères. Les Chrétiens ont une Religion beaucoup plus parfaite: ils ont plus de connoissance, plus de motifs & plus de moyens d'être saints & vertueux. Les anciens Fidèles pouvoient être sauvés avec moins de vertus que les Chrétiens. Après tout souvenez-vous que ni David ni Salomon, ni aucun autre homme du vieux Testament ne vous est présenté pour modèle, mais que votre modèle est Jésus-Christ.

Dans tout ce que vous faites, pensez à la toute-présence de Dieu, à la manifestation

go, który za ciebie umarł. Pagardzać albo zaniedbywać cześć pewierzchowną religii, iest to, albo mieć rozum zarażony fanatyzmem, albo zepsute serce.

Niedy czytając pismo Święte natrafisz na upadki osob ktore żyły pod starym przymierzem, nie rozumiey, ażeby były przez to albo pozwolone, albo lekkie. Chrześciance mają religią daleko doskonalszą. Więcey mają oświecenia, więcey pobudek, y więcey sposobow, do zostania Świętymi y cnotliwymi. Dawni wierni, mogli bydź zbawieni mniey mając cnot, niżli Chrześciance. Nadewszystko pomnij na to, że ani Dawid, ani Salomon, ani żaden Starego Testamentu człowiek, nie iest ci dany za wizerunek. lecz wizerunkiem twoim iest Jezus Chrystus.

We wszystkim, cokolwiek czynisz, pomnij na śmierć, na Boga wszędzie będącego, na

du dernier jour & à la compensation de l'éternité.

Faites-vous des idées justes du grand plan de la providence, & accoutumez-vous d'y rapporter tout ce qui vous arrive à vous même, & ce que vous voyez arriver aux autres. Cela vous procurera un grand fond de tranquillité, de confiance, & de force d'esprit. Vous appartenez vous-même à ce plan; votre état, votre vocation, votre fortune, tout en découle. Le souverain arbitre des événemens ne vous a laissé que la liberté d'employer tout cela conformément aux vues de sa providence; c'est-à-dire, de contribuer à l'ordre général, à l'harmonie du tout, & de répandre autour de vous autant de bien qu'il est possible. Un homme qui n'est pas utile, quand même il ne seroit pas nuisible, agit contre sa véritable destination, & s'avilit au dessous des bêtes mêmes. Travailler
avec

wyjawienie wszystkich grzechow twoich, mające bydź w dzień ostatnego Sądu, y na nagrodę wieczną.

Formuy sobie doskonale wyobrażenie rozrządu Boskiej Opatrzności, y przyzwyczajaj się zawczasu, przypisywać mu wszystko, cokolwiek ci się przytrafia, y cokolwiek widzisz że się przytrafia innym. To będzie źródłem twoiego uspokojenia, ufności, y dzielności ducha. Należysz sam do tego rozrządu; stan twoy, powołanie twoie, szczęśliwość twoia, y wszystko z niego wypływa. Naywyższy Rządca wszystkich trefunkow, zostawił ci tylko wolność, zażywania tego wszystkiego, podług intencyi swoiey Opatrzności; to jest, ażeby przyczynił się do powszechnego porządku, do panującey we wszystkim zgody, y żebyś tyle uczynił dobrego, ile tylko możesz. Człowiek niepożyteczny, chociażby nie był szkodliwym, czyni przeciwko Jego

avec la providence, & sous sa direction, au bien public, & le faire avec dessein & gaïement, c'est le plus haut degré de gloire & de bonheur, auquel l'homme puisse être élevé. Voilà ce que la société gagne par les principes de la religion; jugez de-là combien elle perd par des principes opposés.

On peut former des doutes & des objections contre la religion; mais ces doutes & ces objections n'en peuvent ébranler le fondement. Dans la religion il y a assez de lumière pour celui qui veut voir, & assez de ténèbres pour celui qui aime les ténèbres. La réflexion de *Grotius* est très judicieuse. „ Dieu n'a pas voulu, dit-il, que „ les principes de la religion eussent le plus „ haut degré d'évidence, dont une chose est „ susceptible, une évidence à terrasser toute „ sorte de chicane & d'objections spécieuses;

prawdziwym wyrokom, y podlejszym się czyni nad same bestye. Pracować razem z Opatrznością y pod Jey rządem na publiczne dobro, a czynić to z chęci y z ochotą, iest to naywyższy stopień chwały y szczęśliwości, na który bydź może człowiek wyniesiony. Patrz, czego społeczeństwo dostępuje przez maxymy Religii, a wnoś z tąd, co traci przez przeciwne sentymenta.

Można formować wątpliwości y zarzuty przeciwko religii; lecz wątpliwości te y zarzuty, nie mogą osłabić iey fundamentu. Religia ma dosyć w sobie światła, dla tego który chce widzieć; y dosyć ciemności dla tego, który się kocha w ciemnościach. Reflexya *Grocjusza*, iest arcy-rostropna. „Bóg „ nie chciał, mowi ten Autor, ażeby począ- „ tki religii, miały w sobie naywyższy sto- „ pień oczywistości, jaką rzecz która mieć „ w sobie może, to iest, niechciał, ażeby „ religia miała w sobie tę oczywistość, kto-

„ses; mais seulement autant qu'il en faut
 „pour contenter un homme sage, qui cher-
 „che la vérité sans prévention, & qui n'a
 „d'autre intérêt que de la trouver, & de
 „l'embrasser quand il l'a trouvée.,, Si ces
 principes étoient aussi clairs & aussi bril-
 lants que le soleil en plein midi, comme
 il n'y auroit guère de vertu à les croire,
 il ne pourroit guère y avoir d'incrédulité,
 cela approcheroit beaucoup de l'impossible.

Enfin, si vous trouvez des ecclésiastiques
 qui ont des lumières & de la probité, au-
 riez-vous bien raison de ne pas les hono-
 rer, uniquement parce qu'ils prêchent
 l'Évangile? Si vous en trouvez, comme cela
 peut vous arriver, dont l'esprit ne soit pas
 éclairé, & dont la conduite soit déréglée,
 tenez-les ou pour des comédiens ou pour
 des ignorans. Cependant, c'est-là où votre
 mépris

„ raby żadnego nie zostawiła miejsca za-
 „ rzutom, lecz tyle tylko, ile iey iest potrze-
 „ ba, dla ukontentowania roztropnego czło-
 „ wieka, szukającego prawdy bez prewen-
 „ cyi, y nie mającego innego końca w szu-
 „ kaniu tym, procz, ażeby znalazłszy ją,
 „ mógł się iey chwycić. „ Gdyby te począ-
 tki były tak iasne, y tak świecące każde-
 mu, iak słońce w pośrzod południa; iako
 nie byłaby cnota wierzyć im, tak też nie
 wierzyć im, nie byłoby niedowiarstwo; co
 rzeczą iest prawie niepodobną.

Naostatek, jeżeli zobaczysz Duchownych
 oświeconych y cnotliwych, nie sprawiedli-
 wie byś szanował ich, dla tego tylko, że
 opowiadają Ewangelią. Jeżeli zaś znalazł-
 byś z nich ktorzych takich, co ci może się
 przytrafić, ktorzby mało mieli oświecenia,
 y ktorzy by zepsute mieli serce, zapatruy
 się na nich iako na nieumiejętnych, albo iak
 na komedyantow, z tym wszystkim wzgar-

mépris ne feroit pas bien placé. Il est vrai qu'ils n'ont choisi le ministère évangélique, que comme un gagne pain. Il est vrai que ces indignes ne font propres qu'à semer des préjugés, & qu'à éloigner les hommes du bon sens & de la vertu. L'ignorance ou la tartuferie de ces vérités ne doit point rejaillir sur l'évangile de Jesus Christ.

SECOND
ARTICLE

DE LA
VOCATION.

CHacun doit embrasser un genre de vie dans lequel il puisse rendre de bons & d'utiles services aux hommes & à la patrie. Dans le choix d'un métier, il faut consulter
ses

da twoia, na stan rozciągająca się caleby niesprawiedliwa była. Być może że ci niegodziwi ludzie przyjęli na siebie urząd Ewangeliczny, dla iedynego swojego zylku. Być może, że do tego tylko są sposobni, a żeby rozfiwali wszędzie błędy, y odprowadzali ludzi od Cnoty y od zdrowego rozumu. Jednakże umiejętność lub hypokryzia, wydająca się w ich naukach, nie powinna spływać na Ewangelią Jezufa Chrystusa.

D R U G I
A R T Y K U Ł
O
P O W O Ł A N I U .

KAżdy powinien sobie obrać rodzaj życia, w którymby ludziom y swoiey Oyczyźnie, mógł się stać pożytecznym. Przy obieraniu sobie stanu, potrzeba mieć

ses forces, son inclination, & son talent. Choisir un métier dont on ne connoît pas bien les différens devoirs, ou qu'on n'aime pas, c'est être imprudent, & se préparer, du chagrin & de la misère. Tel auroit été bon cordonier, & eût fait sa petite fortune, qui est très-médiocre homme de lettres, & qui n'est ni heureux ni estimé dans son métier. Pour vous, *Monsieur*, il n'est plus tems de choisir, cela est fait. Mais il est tems encore d'acquérir une bonne & exacte connoissance des différens devoirs du métier que vous allez embrasser. Servez-vous pour cela des instructions & de l'expérience de Monsieur votre Père. C'est le meilleur livre & le meilleur précepteur que je puisse vous recommander. Je souhaite que vous soyez long-tems dans une si bonne école, & que vous y profitiez. Pour moi, qui n'y entends rien, je ne puis vous donner que les conseils suivans. Appliquez-

wzgląd na siły swoje, skłonności, y talenta. Obierać sobie stan, ktoregoby się nie poznawało obowiązkow, albo ktoregoby się nie kochało; jest to bydź nierostropnym, y gotować dla siebie zawczasu smutek y nędzę. Ten lub ow byłby był dobrym Szwecem, y przyszedłby był do iakieykolwiek fortunki, który jest pomiernie uczonym człowiekiem, y który ani jest szczęśliwym, ani estymowanym w swoim stanie. Co do WMć Pana należy Mći Panie, nie możesz już obierać sobie życia sposobu; zapadła już klamka. Lecz czas jest ieszcze do nabycia gruntowney y doskonałej wiadomości różnych powinności stanu, w którym żyć będziesz. Zaciągnij do tego oświecenia od nauk, y doświadczenia Jegomości twoiego Oyca. On jest dla WMć Pana naylepszą Książką, y naylepszym nauczycielem, ktoregobym WMć Panu mógł zalecić. Zyczę ażebyś przez czas długi w tak dobrej

zosta-

quez-vous tout entier à votre vocation. Cela doit être, après la religion, votre grand-œuvre, l'affaire la plus sérieuse, & la plus importante de votre vie. Tout ce que vous devez faire, faites-le avec plaisir & aussi exactement que vous pourrez. Ne souffrez point qu'aucun de vos camarades vous surpasse en exactitude & en fidélité, ni en habileté, si cela est possible. Tâchez de vous distinguer toujours dans l'observation de vos devoirs. Songez qu'on ne va jamais loin, si l'on ne va pas au-delà du médiocre. Le véritable honneur dans chaque métier ne consiste pas à ne point mériter de reproches, mais à mériter des louanges.

zostawał Szkole, żebyś w niey profitował. Co się mnie tycze, ponieważ w niey nie jestem biegły, następujące tylko WMć Panu mogę dać nauki. Pilnym bądź w pełnieniu obowiązkow twoiego powołania. To po religii powinno być naywiększą twoią zabawą, nayrzetelnieyszym y naywałnieyszym w życiu twoim intereśsem. Wszystko cokolwiek czynić będziesz, czyń z ukontentowaniem, y z taką, z jaką tylko będziesz mógł pilnością. Nie źnieś tego na sobie, ażeby który z kollegow twoich przyczyszał cię w punktualności, wierności, y w sprawności, ieżeli to być może. Usiłuy dystyngwować się od innych, w zachowaniu twoich obowiązkow. Pomniy że nie można nigdy wielkiego uczynić postępku, kiedy się więcey nie czyni nad pomierność. Prawdziwa szczęśliwość każdego stanu, nie zależy na tym, ażeby nie zasługiwać sobie na nagany; lecz na tym, ażeby zarobić sobie na pochwały.

TROISIEME
ARTICLE
 DE LA
SOCIETE.

L'homme est fait pour la société. Il y a long tems qu' on l'a nommé un animal sociable. Le Chancelier *Bacon* raporte un mot qui est bon. Il dit que pour être toujours seul, & se plaire toujours à la solitude, il faudroit être ou Dieu ou bête. Quand la société est bonne, elle peut contribuer beaucoup à rendre un homme sage & vertueux, & c'est en même tems une source féconde en agréments de la vie. C'est peut-être la meilleure école pour un jeune homme. Mais la société peut aussi corrompre le meilleur naturel, quand elle est mauvaise.

ARTYKUŁ

O

SPOŁECZENSTWIE.

Człowiek uformowany jest do społeczeństwa. Od dawnego już czasu, nazwano go zwierzęciem towarzyszącym się z innymi. Kanclerz *Bacon* rezonuje o tym bardzo pięknie. Mowi on, że ażeby człowiek chętnie sam zostawał, y kochał się w osobności; potrzeba ażeby był albo Bogiem, albo bestyą. Gdy społeczeństwo jest dobre, może się mocno przyczynić, do uczynienia człowieka rozumnym y cnotliwym, y jest oraz obfitym źródłem wszelkich roskoszy życia. Może być owszem naypożytecznieyszą szkołą dla młodego człowieka, Lecz toż samo społeczeństwo, może zepsuć y naylepszą naturę, gdy nie jest dobre.

Potrze-

Il faut donc employer autant de précaution & d'empressement à fuir les mauvaises compagnies, qu'à chercher les bonnes. N'ayez jamais de société qu'avec des gens d'esprit & de probité, dont les mœurs soient pures & réglées, & qui aient de l'expérience. Tâchez, si cela se peut, de ne fréquenter que des personnes qui vous surpassent en âge, en habileté, ou en rang; cela est d'une grande utilité. Point de commerce avec des gens qui mènent une vie déréglée, & dont la réputation n'est pas bonne. Vous perdriez la vôtre si vous ne les fuyiez pas.

Ne vous familiarisez jamais avec vos domestiques. Souvenez-vous que vous êtes leur maître; mais soyez un maître doux & bon. Si un maître a de la vertu, de l'esprit, de la douceur, & qu'il choisisse bien ses domestiques, soyez sûr qu'il sera bien servi.

Potrzeba więc przykładać tyle ostrożności y starania w chronieniu się złych kompanii, iako w szukaniu dobrych. Z same-
mi tylko rozumnymi, cnotliwymi, dobrych
y czystych obyczajów, miey społeczeń-
stwo. Użyłuy, jeżeli to bydź może, z tem-
tylko obcować osobami, ktoreby cię prze-
wyższały wiekiem, biegłością, rzecz to
jest arcy-pożyteczna. Zadney nie miey spo-
łeczności z ludźmi ktorzy nierządne pro-
wadzą życie, y ktorych reputacya nie jest
dobra. Zgubiłbyś własną, gdybyś przed
nimi nie uciekał.

Nie wdaway się nigdy w podufalność z
twoiemi służącymi. Pomniy na to, że ich
jesteś Panem, lecz bądź Panem laiskawym y
dobrym. Gdy Pan jest cnotliwym, rozumnym
laiskawym, y gdy dobrze dobiera sobie slu-
żących, bądź pewnym, że jest dobrze slu-
żonym.

La société avec les femmes peut faire beaucoup de bien & beaucoup de mal. La faudroit-il conseiller à un jeune homme ? On dit que cette société contribue beaucoup à polir notre sexe, & à lui inspirer une certaine délicatesse d'esprit & de sentiments, qu'on prétend être le partage des femmes. Cela peut être vrai si on n'a de société qu'avec des femmes bien élevées, & qui aient de l'esprit, de la prudence, & de la vertu. Si vous en trouvez de telles, empressez-vous à chercher leur compagnie. Mais fuyez celles qui n'ont pas ces qualités-là. Il y a des femmes qui ont beaucoup de brillant & peu de vertu. Leur commerce est infiniment séduisant ; il mène toujours plus loin qu'on ne pense. Il faudroit avoir un grand fond de sagesse, de vertu, & d'expérience, pour résister à ces beaux défauts de la nature. Je voudrois bien que vous n'eussiez jamais de société qu'avec des femmes qui
 puissent

Obcowanie z niewiastami, może być y wielkiego dobra, y wielkiego nieszczęścia źródłem. Mamże ie zalecić młodemu kawalerowi? Powiadaią że obcowanie to przyczynia się wiele do wydoskonalenia naszey płci, y do włania w nią pewney iakieyś delikatności rozumu, y sentymen- tow; ktore mienią być właściwemi niewiaśc przymiotami. Może to być prawdą gdy się z samemi tylko dobrze edukowanemi, rozumnymi, roztroptnemi y cnotliwemi obcuie niewiastami. Jeżeli WMć Pan znajdziez takie ktore, staray się usilnie dotrzymać im kompanii; lecz uciekay przed temi, ktore wzwyż wyrażonych nie mają przymiotow. Są niektore niewiaśc mające wiele wdziękow, à mało Cnoty. Społeczeństwo z niemi iest nieskończenie zdradliwe; zaprowadza na zawsze daley, à niżeli się spodziewać możemy. Potrzebaby mieć wielką mądrość, wielką cnotę y wiel-

puissent vous inspirer du respect & de l'estime, & point d'amour. Résistez à cette passion de toutes vos forces. Vous serez malheureux, si jamais vous vous y abandonnez. Tâchez de n'aimer que lorsqu'il vous sera permis d'aimer. Souvenez-vous que les plus grands malheurs des hommes ont été causés par l'amour. C'est un Dieu qui ne se repaît d'autre sacrifice que du désordre & du crime. Dès qu'on l'adore, on lui sacrifie aveuglément repos, esprit, fortune, honneur, & vertu. C'est une grande folie d'acheter pour peu de plaisirs sensuels beaucoup de malheurs, & fort souvent l'abominable nécessité de continuer le désordre & le crime.

Que

kie doświadczenie, na sprzeciwienie się tym ślicznym defektom natury. Życzylbym raczej, ażebyś z temi tylko obcował niewiastawi, ktoreby w tobie wzniecić mogły ku fokie respekt, y estymacyą à nie miłość. Sprzeciwiay się tey passyi, wszelkiemi siłami. Niez szczęśliwy będziesz, kiedykolwiek dasz się iey opanować. Staray się nie kochać poty, pokiby ci się niegodziło, oświadczyć ci się z twoią miłością. Pomniy na to, że naywiększych niez szczęśliwości ludzkich, była przyczyną miłość. Bożek to iest, ktory się samą tylko zbrodni y występku pasie ofiarą. Jak tylko go się adornie, sakryfiknie mu się ślepo pokoy duszy, rozum, fortunę, honor, y cnotę. Jest to wielkie szaleństwo kupować sobie za trochę zmyślnych roskofzy mnostwo niez szczęśliwości, à częstokroć obrzydliwą potrzebę, trwania w zbrodni, y występkach.

Que vous ferez heureux, *mon cher ami*, si la considération de la toute-présence de Dieu fait assez d'impression sur vous pour vous porter à garder l'innocence & la chasteté! Dieu veuille vous préserver de l'impureté.

Quant à la société en général, il faut absolument acquérir les qualités sociables, la complaisance, la douceur, la bonne humeur, & l'esprit accomodant. Il y a des gens qui avec ces qualités seules ont fait plus de chemin dans la carrière de la fortune, que d'autres n'ont pu faire avec plus de mérite & d'habileté.

O iak będziesz szczęśliwy *kochany* *moy* *przyjacielu*, jeżeli pamięć na obecność wszechmocnego Boga tyle będzie miała w sobie mocy, ażeby cię wzbudziła do zachowania niewinności y czystości! O gdyby cię Bog raczył zachować od nieczystości.

Co zaś tycze się społeczeństwa w powszechności, potrzeba koniecznie, ażebyś starał się o przymioty towarzyszące z sobą ludzi, to jest, o chęć przypodobania się każdemu, o ludzkość, o łagodność, o dobry zawsze humor, y o zgadzającą się ze wszystkim naturę. Wiele jest takich ludzi, którzy dla samych tych przymiotów, tak znacznie pomnożyli swoją fortunę, iak inni nie mogli przy większej swojej doskonałości, y biegłości.

QUATRIEME
ARTICLE
 DE
L'AMITIE.

IL faut avoir des amis: sans un ami le malheur seroit insupportable, & le bonheur auroit peut-être peu ou point d'agrément. Mais ayez très-peu d'amis: un seul vous suffira. J'entends des amis de cœur: pour des amis d'une autre sorte, des amis que j'appelle amis généraux, tâchez d'en avoir autant que vous connoîssez d'hommes. Mais quant aux amis véritablement tels, qu'ils le soient à toute épreuve; je vous estimerai heureux, si vous en trouvez seulement un. Peu s'en faut que les hommes d'aujourd'hui ne soient trop corrompus pour être capables de la véritable amitié. Dans le choix

d'un

ARTYKUŁ

o

PRZYJAZNI.

POtrzeba mieć przyjaciół. Bez przyjaciela nieszczęście byłoby nieznośnym, a szczęście małoby w sobie albo nic nie miało powabow. Lecz bardzo mało miewy przyjaciół. Dofyć ci mieć będzie iednego. Mowię o przyjaciółach fzczerych, y z ferca. Co do przyjaciół innego rodzaju, to iest, do tych, ktorych ja nazywam przyjaciółmi powszechnemi, staray się ich mieć tyle, ile będziesz znał ludzi. Lecz co się tycze prawdziwych przyjaciół, ktorzyby ci chcieli być przyjaciółmi w każdym nieszczęściu, miałbym cię za szczęśliwego, gdybyś mógł tylko iednego sobie pozyskać. Ledwie mo-

d'un ami soyez un peu délicat, & fort-cir-
conspect.

L'amitié est peut-être l'affaire la plus importante de notre vie, aussi-bien que le mariage. Elle a beaucoup d'influence sur notre bonheur temporel, & fort-souvent sur notre salut éternel. Cherchez de l'esprit, de l'honneur, & de la vertu. Si vous ne trouvez pas tout cela dans un homme, n'en faites point votre ami particulier. Le caractère d'un ami sera votre caractère. Si vous avez un ami sage & vertueux, vous deviendrez sage & vertueux vous-même. Les amis se communiquent & leurs vertus & leurs vices. Ne soyez pas trop prompt à vous confier à quelqu'un. Donnez-vous du tems ; examinez exactement, mettez à l'épreuve, connoissez bien avant de lier une étroite amitié.

Sou-

wić nie można, że ludzie czasow naszych tak są zepsuci, że nie są sposobni do prawdziwey przyjaźni. W dobieraniu sobie przyjaciela, bądź cokolwiek delikatnym, y bardzo ostrożnym.

Przyjaźń jest podobno sprawą naywiększey wagi w życiu naszym, tak dobrze, iabo y małżeństwo. Wiele się przyczynia do doczesney naszej szczęśliwości, a bardzo często, do wiecznego naszego zbawienia. Szukay w nim, rozumu, honoru, y Cnoty. Jeżeli nie znaydziesz wszystkich tych przymiotow złączonych razem w iednym człowieku, nie czyń go twoim osobliwym przyjacielem. Charakter twoiego przyjaciela, twoim będzie charakterem. Jeżeli będziesz miał rozumnego y cnotliwego przyjaciela, staniem się sam także mądrym y cnotliwym. Przyjaciele komunikują sobie swoich cnot, y nałogow. Nie bądź nadto prędkim do darowania komukolwiek twoiey
 podu-

Souvenez-vous de cet ancien proverbe allemand: *Man muss erst eine Metze Salz mit jemanden gegessen haben, ehe man sich ihm völlig vertraut.* Sur-tout ne pensez jamais à faire votre ami de celui qui est l'ami de tout le monde. Vous ne ferez jamais d'un *Allermansfreund* un bon ami. Le sentiment du *Misanthrope* de *Molière* est un bon sentiment:

Je veux qu'on me distingue, Et pour le trancher net,

L'ami du genre humain n'est point du tout mon fait.

Faites-vous une idée juste de l'amitié: elle ne consiste point à faire des sottises & des débauches ensemble. L'union des personnes de ce caractère ne mérite rien moins que le beau nom de l'amitié. Ce n'est qu'une indigne liaison pour se rendre mutuellement

podufałości. Zastanow się przez czas nie-
iaki; roztrząsaj pilnie wszystko, próbuaj, y
poznaj dobrze człowieka pierwey, nim z
nim zawrzesz ściłą przyiaźń. Pamiętaj na
dobre przyślowie Niemieckie: *Potrzeba
pierwey zieść korzec soli z człowiekiem, z
którym masz zabrać przyiaźń.* Nadewszyst-
ko, nie odważaj się nigdy brać sobie za
przyiaciela tego, który iest całego Świata
przyiacielem. Sentyment dziwaka *Molie-
rowskiego*, iest dobrym Sentymentem:

*Chcę, ażeby mnie tylko szacowano, y wy-
rażnie mówiąc:*

*Przyjaciel całego Narodu ludzkiego, nie
iest moim dziełem.*

Wystawiaj sobie sprawiedliwie w imagi-
nacyi twoiey, przyiaźń. Nie zawisła na
tym, ażebyś razem z twoim przyiacielem
popelniał głupstwa, y żył w rozpuście.
Związek osob takiego charakteru, nie za-
sługuje sobie bynajmniej na piękne imie
przy-

ment malheureux. La véritable amitié est une étroite liaison entre deux ou plusieurs personnes, dont le but doit être de se rendre mutuellement plus sages, plus vertueux, & plus contents. Tout autre but dans l'amitié en est indigne.

Si la providence vous donne un véritable ami, conservez-le avec tout le soin possible. Vous vous le conserverez, si vous observez religieusement envers lui tous les devoirs de l'estime, de l'affection, de la confiance, de la fidélité, & même de la politesse auxquels l'amitié vous engage.

przyjaźni. Związkiem jest niegodziwym, który z sobą czynią dla uczynienia się wzajemnie nieszczęśliwemi. Przyjaźń jest ścisłym związkiem dwóch lub więcej osób, które do tego iedynie zmierzają, ażeby się uczyniły wzajemnie rozumnieyszemi, cnotliwzemi, y szczęśliwzemi. Wszelki inny zamierzony koniec w przyjaźni, jest niegodziwy.

Jeżeli Opatrzność da ci prawdziwego przyjaciela, konserwuy go z wszelką, iaka tylko bydz może, usilnością. Będiesz go zaś konserwował, jeżeli wypełnisz pilnie, wszelkie twoie ku niemu szacunku, affektu, podufałości, y wierności, a nawet y przystoyności obowiązki, które na Ciebie wkłada przyjaźń.

CINQUIEME
ARTICLE

DE
L' OCCUPATION.

NE foyez jamais fans occupation. Si les affaires de votre vocation vous laissent du vuide que vous ne puissiez pas remplir par une bonne conversation, occupez-vous de quelque autre chose, & fuyez l'oïfiveté comme votre malheur. Lisez, jouez de quelque instrument, dessinez, inventez quelque occupation plutôt que de n'en avoir point. Personne n'a bonne opinion de ces désœuvrés qui manquent ou d'esprit ou de cœur pour s'occuper. Il y a des gens qui paroissent n'avoir une ame que pour leur servir de sel, afin qu'ils ne pourissent pas. Bien des mauvaises actions se sont faites uniquement faute d'occupation. De l'oïfiveté
à une

A R T Y K U Ł

o

Z A B A W I E.

Nie bądź nigdy bez zabawy. Jeżeli ci zabawy twoiego stanu zostawiały co czasu, ktoregobys nie mógł strawić na dobrej konwersacyi, zabawiaj się inną jaką rzeczą; à uciekaj przed próżnowaniem, iako przed twoim nieszczęściem. Czytaj, gray na jakim instrumencie, rysuj, wymyśl sobie raczey jaką zabawę, à niżeli żebyś iey żadney mieć nie miał. Nikt nie ma dobrej opinii o tych próżniakach, którym zbywa albo na rozumie, albo na chęci do zabawiania się potrzebney. Są ludzie tacy, którzy zdają się dla tego iedynie mieć Duszę, ażeby im służyła za sol, à zgnieć im nie dała. Bardzo wiele spraw złych, iedynie z próżnowania,
E
iako

à une vie déréglée, le chemin est bien court.

Ne jouez pas, ou s'il le faut, jouez peu, & avec des gens qui ne soient ni quéréleurs, ni attachés au gain. Jouez vous-même noblement, & sans envie de gagner. Sur-tout ne jouez jamais gros jeu; c'est l'écueil de l'esprit, du cœur, & de la fortune.

Evitez la détestable coutume de boire au-delà des bornes où la raison & l'innocence ne se trouvent pas. Un homme ivre risque de commettre tout ce qu'il y a de plus extravagant & tout ce que le crime a de plus infame & de plus noir. C'est un spectacle infiniment triste, & qui fait l'opprobre des chrétiens, de voir un homme s'avilir au-dessous des bêtes par l'ivresse. Vous pouvez vous trouver dans des occasions où l'on vous sollicitera à boire, jusqu'à vous enivrer avec
la

iako źrzodła iakiego wyniknęły. Od pro
żnowania do nierządneho życia, łatwo
przeysć można.

Nie gray, albo ieżeli tego potrzeba gray
mało, y z ludźmi ktorzyby nie byli kłotni-
kami, lub przywiązanemi, do zysku. Gray
zaś sam wspaniale, y bez pragnienia wygra-
nia. Nadewszyftko, nie gray nigdy w gry
wielkie. Ruiną to iest, rozumu, poczciwo-
ści, y fortuny.

Strzeż się niegodziwego pijania nad siły
zwyczajui. W nim albowiem ani rozum, ani
niewinność, znaydować się nie może. Czło-
wiek pijany gotow iest cokolwiek tylko mo-
że bydź nayniegodziwszego, y cokolwiek
tylko zbrodnia mieć może w sobie nayhanie-
bnieyszego y nayszkaradnieyszego, popel-
nić. Widowiskiem iest nader okropnym,
y czyniącym Chrześciaństwu hańbę: daie
albowiem w sobie widzić człowieka poni-
żaiącego się przez pijaństwo, nad same be-
ftye.

la compagnie. Souvenez-vous alors, qu'un honnête-homme doit toujours avoir assez de fermeté & de courage pour ne pas faire des sottises. Gardez-vous en tout de la mauvaise honte.

SIXIEME
ARTICLE
 DU
DISCOURS.

SOyez fort-circonspect dans vos discours. Parlez peu, & parlez modestement. Evitez la réputation d'un babillard & d'un diffuseur de rien. Ne soyez jamais le premier ni à débiter des nouvelles ni à les croire. Si on vous confie un secret, gardez-le inviolablement, si vous y manquez une seule fois,

VOUS

stye. Będziesz może znajdował się w okazjach w których przymuszać cię będą, ażebyś pił z kompanią, aż do zapicia się. Pomni na ow czas, że człowiek uczciwy, powinien mieć zawsze tyle odwagi y męstwa, ażeby się mógł ustrzedz nierządow. Strzeż się uwodzić się w czym fałszywym wstydem.

S Z O S T Y.

A R T Y K U Ł

O

KONWERSACYI.

Bądź bardzo ostrożnym w twoich mowach. Mow mało, a mow z modestyą. Strzeż się zarobić sobie na reputacyą wiele gadającego, a nie mówiącego. Nie bądź nigdy najpierwszym, do rozśiewania nowin, y de wierzenia im. Jeżeli powierzony będzie jaki sekret, dochoway go nie-

vous pourriez vous perdre pour toujours de réputation dans l'esprit des honnêtes gens.

Ne divulguez jamais le mal que vous avez entendu de votre prochain. Le caractère de médifant est un des plus odieux & des plus indignes caractères, & vous devez le fuir avec tout le soin possible. Quand vous parlez, tâchez de parler d'une manière que vos discours marquent que vous avez de l'éducation, de l'honneur, & de la vertu.

Ne disputez jamais sur la religion, mais pratiquez-la. Ceux qui aiment le plus à en disputer, l'entendent souvent le moins. Il n'y a qu'une occasion où l'honnête-homme est obligé en conscience d'employer tout ce qu'il a de force dans l'esprit, de bonté dans le cœur en faveur de la religion, c'est lorsqu'il s'agit de la défendre contre les infames insultes ou des athées, ou des profanes & des libertins.

Ne

naruszenie; gdybyś go raz nie dotrzymał, mogłbyś utracić na zawsze reputacyą w rozumieniu uczciwych ludzi.

Nie rozgłaszay nigdy tego, coś słyszał z ufzczerbkiem sławy bliźniego. Charakter obmowcy jest nayobrzydliwszym, y nayniegodziwszym charakterem; powinienesz strzedz się go z wszelką ufilnością. Gdy mowisz, staray się tak mówić, ażeby mowa twoja dawała wszystkim do zrozumienia, że dobrej jesteś edukacyi, że masz rozum, że kochasz honor, y cnotę.

Nie dysputuy nigdy o religii, lecz wypełniay te, ktore na ciebie wkłada obowiązki. Ci ktorzy naybardziej lubią o niej dysputować, naymniej się częstokroć na niej znaią. W iedney tylko okazyi człowiek uczciwy obowiązany jest pod sumnieniem łożyć wszystkie siły rozumu, y przymioty dobre serca, dla dobra Religii; to jest w ten czas, gdy iey bronić potrzeba od atakow niegodziwych Ateuszow, albo ludzi zepsutych, y libertynow.

Ne parlez jamais mal de vos supérieurs. Il peut vous être permis de remarquer leurs défauts, mais il ne vous est jamais permis d'en parler, ou de les faire remarquer aux autres. Un seul trait contre vos supérieurs peut devenir un obstacle perpétuel à votre fortune. On a des exemples, que la seule démangeaison de parler librement des supérieurs a empêché des gens, qui d'ailleurs avoient du mérite, à faire leur fortune.

Ne parlez jamais de vous-même, & s'il le faut absolument, faites-le avec modestie, & foyez court. Le soi-même est un article fort-délicat que peu de gens savent toucher comme il faut, sur lequel il n'est jamais bon de s'arrêter long-tems.

Accoutumez-vous à dire à chacun quelque chose d'obligeant. C'est un secret à gagner tout le monde. Mais dites-le sans affectation & sans flatterie. Le métier d'un flatteur

Nie mow nigdy źle o twoich przełożonych. Wolno ci jest uważać w nich defekta, lecz nigdy ci nie jest wolno mówić o nich, y wyiawić je innym. Jedno słowo wymowione przeciwko przełożonym, może ci się stać ustawiczną do dobrego mienia przeszkodą. Mamy przykłady, że iedyna chuć mowienia z wolnością przeciwko przełożonym, przeszkodziła do wywyższenia się ludziom, mającym nawet do tego, potrzebne talenta.

Nie mow nigdy o sobie samym, à jeżeli tego konieczna jest potrzeba, uczyn to z modestyą, y w krotkich słowach. Mowienie o sobie samym jest artykułem bardzo delikatnym, który mało bardzo ludzi umieją traktować. Nie potrzeba więc nigdy z nim długo rozciągać się,

Przyzwyczajay się każdego uiać sobie jakim słowem. Sekret to jest, przez który sobie możesz pozyskać przyiaźń wszystkich ludzi. Lecz czyn to bez affektacyi, y bez

flatteur est indigne d'un bon esprit, & ne plaît jamais. Il y a des gens qui à force de vouloir plaire déplaisent infiniment à ceux qui ont du goût. Ne ressemblez jamais à ces gens-là.

Ne raillez jamais personne. Peu de gens savent bien railler, & moins encore savent entendre la raillerie. Beaucoup de malheurs n'ont eu d'autre source, qu'une raillerie ou trop mordante ou mal entendue.

Ne prenez jamais l'abominable coutume de jurer: elle est infiniment indigne d'un honnête homme, & marque peu ou point de religion. C'est un préjugé bien-fot, de croire que savoir jurer soit une qualité nécessaire pour un soldat. On peut jurer beaucoup, & être grand poltron, & l'on peut ne point jurer, & avoir beaucoup de courage.

Re-

podchlebstwa. Rzemiosło podchlebcy nie zdobi rozumnego człowieka, y nie może się nikomu podobać. Znaydują się niektórzy ludzie, którzy dla zbyteczney chęci przypodobania się nie podobają się niezmiernie, gust dobry mającym osobom. Nie naśladuy nigdy tych ludzi.

Nie żartuy nigdy z nikogo. Mało jest takich ludzi, którzyby umieli rozumnie żartować; à mniej ieszcze takich, którzyby znali się na żartach. Wiele nieszczęśliwości nie inne miały źródło, tylko albo żart który dogryzający, albo źle zrozumiany.

Nie miewy nigdy obrzydliwego zwyczaju przyśięgania się. Bardzo nie zdobi poczciwego człowieka, y wyraża, że albo mało, albo nic nie ma religii. Jest to głupia przewencya, rozumieć, że umiejętność przyśięgania, jest potrzebnym żołnierzowi przymiotem. Może kto ustawicznie przyśięgać się, à byź pierzchliwym, może nigdy nie przyśięgać się, a mieć wiele odwagi.

Po-

Respectez toujours la vérité, & ne mentez jamais. On tient le nom de menteur pour la plus grande injure qu'on puisse dire à un homme, & on a raison. Il n'y a rien au monde de plus contraire au véritable honneur, que le mensonge.

Tenez religieusement votre parole, & tâchez d'obtenir la réputation d'homme de probité. Mais soyez fort-circonspect en promesse.

SEPTIEME
ARTICLE

DE
L'ORDRE
ET DE LA
PROPRETE.

LA propreté est une belle qualité, peu s'en faut que ce ne soit une vertu. Elle est infiniment plus aimable que la pompe & la

Poważay zawsze prawdę, a nie kłamay nigdy. Jmie kłamcy za naywiększą ludzic maią sobie krzywdę, y sprawiedliwie. Nic nie masz na świecie sprzeciwiającego się bardziey prawdziwemu honorowi, nad kłamstwo.

Dotrzymuy nienaruszenie twoiego słowa, y usiłuy, zarobić sobie na reputacyą uczciwego człowieka. Lecz bądź bardzo ostrożnym w obietnicach.

S I O D M Y
A R T Y K U Ł
 O
P O R Z A Ą D K U
 Y O
O C H Ę D O S T W I E.

O Chędostwo iest pięknym przymiotem, a ledwie y nie cnotą. Jest nieskończenie miłszym nad pompę y okazałość. Bydź nie-
 ochę-

la magnificence. Etre mal-propre ou salope est fort-souvent une marque ou d'un esprit bas ou d'un cœur gâté. Cette règle peut avoir ses exceptions. Mais j'aime beaucoup un homme, qui est toujours propre dans ses habits, dans sa maison, & dans ses meubles. Tâchez d'être cet homme-là. Il n'y a qu'un mérite très-supérieur qui puisse contrebalancer la mal-propreté.

A la propreté joignez l'ordre & la régularité dans toutes vos affaires les plus difficiles & les plus accumulées. C'est une qualité qui tient du mérite. Observez sur-tout l'ordre dans vos dépenses. Consultez toujours vos revenus, & ne dépensez jamais au-delà. L'esprit de ménage n'est pas une vertu, mais c'est une très-bonne qualité, sans laquelle on court risque d'être toujours ou dans l'embaras ou dans la misère.

Gardez-

ochędożnym, lub nieogarnionym, jest bardzo często znakiem podłego umysłu, y zepsutego serca. Reguła ta, może mieć swoje excepcye. Lecz przecie daleko mi się bardziey podoba człowiek ten, który w sukniach swoich, domu swoim, y meblach, zachowuje ochędostwo. Usiłuy bydź takim człowiekiem. Sam tylko ten arcy-chwalebny przymiot, może od ciebie oddalić nie-ochędostwo.

Do ochędostwa przyłącz porządek y regularność we wszystkich twoich naytrudniejszych, y naycięższych intereffach. Jest to także przymiot, zbliżający się bardzo do Cnoty. Zachoway nadewszystko porządek w twoich wydatkach. Miej wzgląd zawsze na twoie intraty, y nigdy nad nie więcey nie expensuy. Dobra ekonomia nie jest cnotą, lecz jest arcy-ślicznym przymiotem, bez ktorego można bydź w niebezpieczeństwie, zostawania zawsze albo w troskach, albo w nędzy. Niech

Gardez-vous de faire des dettes : c'est une espèce de malheur que d'être endetté. Si jamais vous êtes dans la nécessité d'emprunter, ayez soin de payer religieusement ce que vous devez. Un honnête homme doit toujours éviter que personne ait sujet de se plaindre de lui.

HUITIÈME
ARTICLE

DE LA
RETRAITE.

Fuyez la dissipation. C'est une maxime bien-peu raisonnable, que de partager tout son tems entre les affaires de sa vocation & entre les plaisirs & la dissipation. Pour parvenir à la véritable sagesse & au véritable bonheur, il faut se connoître soi-même, ses talents, ses inclinations, ses sentimens, ses défauts, ses foiblesses, ses passions,

Niech cię Bog broni, ażebyś miał zaciągać długi. Jest to nieszczęście bydź zadłużonym. Jeżeli kiedy będziesz w potrzebie zapożyczenia się, staray się punktualnie oddać to, co komu będziesz winien. Człowiek uczciwy powinien się zawsze strzedz tego, ażeby się na niego miał kto uskarżać.

O S M Y

ARTYKUŁ

O

OSOBNOSCI.

STrzeż się roztargnienia. Maxyma to iest mało zgadzająca się z rozumem dzielić czas pomiędzy zabawy swoiego powołania, pomiędzy rolkofzy y rozpustę. Ażebyś mógł przysć do prawdziwey mądrości y bydź prawdziwie szczęśliwym, potrzeba ażebyś znał siebie samego, swoje talenta, skłonności, sentymenta, defekta, słab ści, passye,

fions, train de vie ; en un mot, la véritable disposition de son ame. Comment connoître tout cela, si on est toujours dissipé ; & qu'on ne rentre jamais en soi-même.

Si vous aimez donc la sagesse, si vous aimez la vertu, si vous aimez votre propre bonheur, mettez toujours quelque tems de votre vie à part, & employez ce tems de retraite & de solitude à bien examiner votre cœur & votre conduite. Cet examen, cette recherche de vous même, vous découvrira toujours des défauts & des foibleffes. Faites des efforts sincères pour les corriger.

Il y a dans la paix de l'ame de *Mr. Dumoulin*, un chapitre sur la retraite, dont la lecture ne peut être que très-salutaire. On a encore un autre profit de la connoissance de soi-même : quiconque se connoît bien, a la véritable clef du cœur d'autrui,

passye, sposob życia; słowem mówiąc prawdziwą dyspozycyą twoiey duszy. A czy możnaż poznać to wszystko, gdy się jest roztargnionym, y gdy się nie wchodzi w siebie samego.

Jeżeli więc kochasz mądrość, jeżeli szacujesz cnotę, jeżeli poważasz własną szczęśliwość, odłóż zawsze część jaką twoiego życia, y w czasie tym osobności y oddalenia się przypatruy się pilnie twoiemu sercu, y twoim sprawom. To roztrząśnienie, to przypatrzenie się pilne tobie samemu, odkryje ci zawsze jakie twoie defekta, y niedoskonałości. Usiłuy szczerze, poprawić je w tobie.

Jest w Książce pod tytułem, pokoy duszy wydanej przez *P. Dumoulin* rozdział o osobności, ktorego przeczytanie arcy jest pożyteczne. Drugi ieszcze jest pożytek, z poznania siebie samego. Ktokol-

& cela est d'un grand usage dans tout le cours de la vie.

NEUVIEME
ARTICLE
DES
DISGRACES.

Attendez-vous aux disgraces. Vous ne ferez point à l'abri de l'iniquité des hommes, & des disgraces du fort. Quand on est jeune & qu'on ne connoît pas bien le monde, on s'imagine qu'il n'y a point de mal-honnête homme heureux sur la terre, & que le bonheur extérieur se règle toujours sur le mérite. Qu'on se trompe! Vous verrez souvent la vertu extérieurement malheureuse & méprisée, le fat, & l'homme sans mérite au-contraire heureux & aimé.
C'est

wiek poznaie dobrze siebie samego, ma prawdziwy klucz do serc podobnych sobie ludzi, co wielkim jest pożytkiem, w biegu całego życia.

- DZIEWIĄTY

ARTYKUŁ

o

DOLEGLIWOSCIACH.

BĄDź gotow zawsze na przeciwności. Nie ustrzeżesz się nigdy niegodziwości ludzkiej, y prześladowania fortuny. Gdy się nie poznaie dobrze co jest świat, rozumie się, że żaden niepocziwy człowiek nie może być szczęśliwym na świecie, że szczęśliwość zewnętrzna, idzie zawsze za zacnością. O jak wielki jest błąd w tey mierze! zobaczysz nie raz cnotę powierzchownie nieszczęśliwą y wzgardzoną, a przeciwnie człowieka nie mającego ani ro-
F 3
zumu,

C'est un spectacle bien-triste, & qui fait la honte du genre humain: mais ce spectacle est très-ordinaire. L'homme sage le voit & en gémit; mais il ne se laisse point détourner pour cela du chemin de la vertu.

S'il vous arrive des disgraces, ne vous en laissez point abattre; mais corrigez-les par votre fermeté à les soutenir.

DIXIEME
ARTICLE

DU
MARIAGE.

JE ne devois peut-être point vous parler du mariage. Il y a bien du tems encore pour vous avant d'y penser. Disons-en pourtant un mot, ne fût-ce que pour ne rien omettre.

Ne

zumu, ani zacności, szczęśliwego, y kochanego. Jest to widowisko arcy-okropne, y czyniące hańbę ludzkiemu Narodowi. Lecz widowisko to arcy jest pospolite. Człowiek roztropny zapatruie się na nie, y ubolewa; lecz nie zchodzi przeto z drogi cnoty.

Jeżeli ci się przytrafią iakie uciski, nie day się im zwyciężyć; lecz triumfuy nad niemi, przez twoię, w znoszeniu ich, stateczność.

DZIESIĄTY
ARTYKUŁ
 O
MAŁZENSTWIE.

Nie powinienbym z WMć Panem mowieć o Małżeństwie. W czas ieszcze jest bardzo; ażebyś o nim myślał. Powiedzmy lednak co o nim, przynaymniey dla tego, ażebym nie zdawał się, opuszczać iakiey potrzebney materyi. F 4 Nie

Ne pensez jamais à vous marier avant d'avoir suffisamment de quoi entretenir une femme. Considérez bien que le mariage est après la religion la chose la plus importante de votre vie. C'est un changement de situation, qui peut vous rendre infiniment malheureux, ou infiniment heureux. On ne peut jamais prendre trop de précaution avant d'entrer dans un état duquel dépend notre bonheur, ou notre malheur. On demandoit à Socrate, quel étoit le meilleur, de se marier ou de ne se point marier? Il répondit : Fais ce que tu veux, & tu t'en repentiras. Je ne fais si Socrate avoit raison : mais ce que je fais bien, c'est qu'il ne faut pas croire que jamais mariage puisse être heureux, à-moins que les deux parties ne soient des personnes vertueuses. Cela est un peu rare. Il faut donc réfléchir avant de choisir. Dans votre choix ne suivez jamais l'inclination, quand la raison s'y oppose.

Nie waź żenić się pierwey, nim byś miał potrzebne do wyżywienia żony intraty. Uważay dobrze, że Małżeństwo po religii, iest w życiu naywiększey wagi, intereffem. Jest to odmiana stanu, ktora cię, albo nie-skończenie szczęśliwym, albo nieskończenie nieszczęśliwym, uczynić może. Nie można nigdy byź nad to ostrożnym, w obie-raniu sobie stanu, od ktorego szczęśliwość, lub nieszczęśliwość nasza, zawisła. Pyta-no się Sokrateśa, coby było lepszego, czyli żenić się, czyli żyć w bezżeństwie? Odpo-wiedział: cokolwiek z tych dwoch rzeczy uczynisz, będziesz żałował. Niewiem, ie-żeli Sokrates sprawiedliwie to powiedział. Lecz co wiem doskonale, iest to, że nie potrzeba nigdy wierzyć, ażeby Małżeń-stwo mogło byź kiedy szczęśliwe, ieżeli by obydway Małżonkowie nie byli cnotli-wymi. Co rzadką iest rzeczą. Potrzeba więc pierwey reflektować się, nim sobie
stan

pose. Ne suivez pas non plus trop la raison, quand l'inclination en souffre. Un de ces conseillers, quand il est seul, ne donne pas toujours les meilleurs conseils.

Si jamais vous vous mariez, n'oubliez point cette maxime: Un mari n'est honnête homme ni digne d'avoir une honnête femme, qu'autant qu'il suit exactement les règles de la fidélité conjugale, & qu'il estime & aime sa femme préférablement à toutes les femmes de la terre.

O N Z I E M E
A R T I C L E

DE LA
L E C T U R E.

LA lecture doit être une des principales & des plus chères occupations d'un hon-

stan ten obierzefz. W obieraniu zaś twoim; nie idź zawsze za skłonnością, ktorey się rozum opiera! lecz nie idź także z pewnością za rozumem, gdy ztąd skłonność twoia wielki odnosi uszczerbek. Jeden z tych dwóch konfyliarzow, rad arcydobrych, dać nie może.

Jeżeli kiedy ożenisz się, miey zawsze w pamięci tę maxymę. Zaden mąż nie jest pocziwym człowiekiem, ani godnym, mieć pocziwą żonę, tylko tyle, ile zachowuie, punktualnie reguły wierności Małżeńskiey, y ile szacuje sobie, y kocha żonę swoię, nad wszystkie inne, będące w świecie niewiały.

JEDYNASTY
ARTYKUŁ

O
CZYTANIU

CZytanie powinno bydź nayosobliwszą y
naymilszą pocziwego człowieka, za-
bawą.

honnête homme. Elle éclaire l'esprit, fortifie la raison, & forme le cœur. Vous souvient-il de ces belles paroles de Télémaque: Heureux ceux qui aiment à lire, qui se plaisent à cultiver leur esprit, & qui se divertissent en s'instruisant! Heureux ceux qui se dégoûtent des plaisirs violens, & qui savent se contenter des douceurs d'une innocente vie. L'ennui, qui dévore les autres hommes au milieu même des délices, est inconnu à ceux qui savent s'occuper de quelque lecture.

Que vous seriez heureux, *mon cher ami*, si ces paroles fesoient une profonde impression sur votre cœur, & si vous saviez en profiter! Ne négligez donc jamais la lecture: mais ne lisez que de bons livres; & si vous avez du goût, ne lisez que les meilleurs. Il y a trop de livres: c'est un mal sous le soleil, qu'il faut corriger par un bon choix. Jusqu'ici il y a peu de livres allemands

bawą. Oświeca umysł, utwierdza rozum, y formuje serce. Pamiętajże na piękne Telemaka słowa? Szczęśliwi ci którzy kochają się w czytaniu, którzy mają za ukontentowanie wydoskonalać swoy rozum, y za rozrywkę, informować się we wszystkim! Szczęśliwi ci, którzy brzydzą się burzliwemi roskoszami, y umieją się kontentować słodczą niewinności. Tęsknica, która się w pośród roskoszy naprzykrza innym, nie jest od tych znana, którzy jakim czytaniem umieją się zabawiać.

O jakbyś był szczęśliwy *ukochany* *moy przyjacielu*, gdyby słowa te żywą na sercu twoim uczyniły impresją, y gdybyś umiał z nich profitować! Nie zaniedbay więc nigdy czytania. Lecz same tylko dobre czytaj Książki. Jeżeli będziesz miał gust dobry, czytaj najlepsze. Aż nad to jest wielka liczba Książek. Defektowi temu będącemu na świecie, poradzić można przez
wybor.

mands qui soient bons, il y en a pourtant qui font excellens. S'il y a plus de bons livres françois, il y en a aussi de plus méchants & même en plus grand nombre. Pour les livres anglois, s'ils font bons, il n'y en a pas de meilleurs, & s'ils font mauvais, il n'y en a pas de pires.

Ne lisez jamais de livres qui ne servent qu'à corrompre le bon goût de l'esprit, & la pureté des mœurs. Défiez-vous des Mémoires: l'exacte vérité n'y est pas toujours observée: souvent il y a des principes de libertinage & d'irréligion. Les vices y sont racontés, & n'y sont pas toujours condamnés. Bien des gens se sont insensiblement gâté & l'esprit & le cœur, en lisant sans
choix

wybor. Aż do naszych czasów mało jest Książek Niemieckich, ktoreby były dobre, lecz są między niemi y arcy-doskonale. Jeżeli więcey jest dobrych Książek Francuskich, jest także między niemi więcey złych, y owszem, więkfsza ich jest, niż dobrych liczba. Co się zaś tycze Książek Angielskich, jeżeli się znajduią ktore między niemi dobre, żadne nie mogą być nad nie lepsze; lecz jeżeli są złe, nic nad nie, nie może być gorszego.

Nie czytaj nigdy Książek, ktoreby ci zepsuć mogły gust dobry, y czystość obyczajow. Streż się Memoryałow. Często-kroć prawda nie jest w nich punktualnie zachowana, często-kroć mają w sobie fentymenta niezbożności, y rozwiozłości. Defekta w nich bywają opifane, à nie zawfze zganione. Wielu ludzi nieznacznie sobie zkażili y rozum, y ferce, czytając bez bra-
ku,

choix & fans précaution toute sorte de Mémoires & d'histoires.

Enfin, lisez avec attention, & réfléchissez sur tout ce que vous lisez. Sur-tout lisez dans le dessein de vous instruire & de profiter. Ceux qui ne lisent que pour passer le tems, & pour pouvoir dire qu'ils ont lu tel ou tel livre, ne méritent pas qu'un bon livre leur tombe entre les mains.

F I N.

ku, y bez ostrożności, wszelkiego rodzaju
 Memoryały, y Hyftorye.

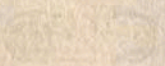
Czytay naostatek z attencyą, y zaftana-
 wiay się nad tym wszystkim, cokolwiek czy-
 tafz. Nadewszystko czytay z chęcią nau-
 czenia się, y profitowania. Ci ktorzy czy-
 tają iedynie dlatego, ażeby im czas zszedł,
 albo, żeby mówić mogli, że czytali tę lub
 ową Książkę, nie są godni, ażeby się im do-
 bra ktora do rąk dostała Książka.

*Sposob unikania zgwalczenia obowiąz-
 ku, ktory ma każdy wstrzymać się od czyta-
 nia złych Książ, iest albo nie czytać tych kto-
 re są zakazane od Zwierzchności, albo nie
 czytać ich bez otrzymanego pozwolenia.*

K O N I E C.

The first of these is the
 second is the
 third is the
 fourth is the
 fifth is the
 sixth is the
 seventh is the
 eighth is the
 ninth is the
 tenth is the
 eleventh is the
 twelfth is the
 thirteenth is the
 fourteenth is the
 fifteenth is the
 sixteenth is the
 seventeenth is the
 eighteenth is the
 nineteenth is the
 twentieth is the
 twenty-first is the
 twenty-second is the
 twenty-third is the
 twenty-fourth is the
 twenty-fifth is the
 twenty-sixth is the
 twenty-seventh is the
 twenty-eighth is the
 twenty-ninth is the
 thirtieth is the

chce jeszcze ratować nasz Kray od upadku, y że Wasza
Krolewską Mość, na to, na tym Tronie osadziła,
abyś Bukiem uszczęśliwił Oyczyznę naszą.

Tę Marcją skończywszy przychodzi mi jeszcze
rozłować pytanie, urzędem, wiekiem, y załugami
dystrygowanego w Oyczyźnie y załugowanego He-
tmana W. W. X. Litt.; jaki jest gatunek tego Seymu,
dowiadującego się; w tych krotkich słowach zawieram
odpowiedz moją: Jestem obrany Posłem z Seymiku
Konfederackiego; czynność moja w tymby momencie
ustawała, w którymby istota Konfederacyi naszej by-
ła nadwątloną. Spodziewać się nie mogę aby tak
cnotliwy Obywatel, chciał bez rady w tym czasie nas
zostawić, w którym gdyby nie było między nami te-
go związku. trzeba by go uczynić ratując Oyczyznę

212.5.

